

Financiering de Bibliotheek op school en BoekStart

de Bibliotheek
op school

lezen
STICHTING LEZEN

In de bibliotheeksector wordt al jaren veel geïnvesteerd in leesbevorderingsactiviteiten die opgepakt worden in het kader van *de doorgaande leeslijn*. Met programma's in de voorschoolse periode tot en met de pabo probeert de Bibliotheek onder de aandacht te brengen hoe belangrijk lezen en leesplezier zijn voor de taalontwikkeling van kinderen en jongeren. Bij het uitvoeren van deze programma's werkt de Bibliotheek vrijwel altijd samen met andere organisaties, zoals het onderwijs, het consultatiebureau en de kinderopvang. De gemeente is daarnaast in veel gevallen een belangrijke opdrachtgever en steeds vaker ook een actieve samenwerkingspartner.

Van visie tot offerte

Er is een aantal stappen nodig om te komen tot een offerte voor een leesbevorderingspartner. Investeren in leesbevordering begint altijd met een (1) visie en daaruit voortvloeiende doelen. Op basis hiervan kan een Bibliotheek samen met partners de (2) dienstverlening binnen BoekStart of de Bibliotheek op school bepalen. Wanneer de partners wat de dienstverlening betreft op één lijn zitten, kan worden berekend wat de (3) kosten hiervan zijn. Vervolgens zal gekeken moeten worden naar hoe deze kosten tussen de Bibliotheek en partners worden (4) verdeeld. De laatste stap van dit proces is het aanbieden van een (5) offerte door de Bibliotheek aan de leesbevorderingspartner(s). Natuurlijk is het altijd mogelijk en soms zelfs verstandig om een stap terug te doen in dit proces. Hieronder gaan we dieper in op een aantal van deze stappen.

Exploitiemodellen geven inzicht in kosten

Om meer inzicht te geven in de kosten van leesbevorderingsprogramma's zoals de Bibliotheek op school en BoekStart is een aantal exploitiemodellen ontwikkeld.

De exploitiemodellen maken vooraf zichtbaar wat de kosten zijn van een programma, op basis van de keuzes die de samenwerkingspartners maken over de dienstverlening. De modellen laten niet alleen de kosten voor de startfase zien, maar ook welke investeringen nodig zijn in de jaren daarna. Bovendien tonen ze hoe de kosten over de verschillende betrokken partijen kunnen worden verdeeld. Hier-

door is in één oogopslag duidelijk wat de invoering van een programma betekent voor de begroting van de samenwerkingspartners. De exploitatiemodellen maken zo het gesprek tussen deze partners een stuk makkelijker.

De exploitatiemodellen geven een vrij precies beeld van de kosten. Dit is mogelijk doordat de modellen gebruik maken van landelijke adviesnormen die zijn gebaseerd op jarenlange ervaring met BoekStart en de Bibliotheek op school. Van de adviesnormen kan worden afgeweken als een Bibliotheek voor de eigen organisatie andere normen hanteert. Echter, de landelijke adviesnormen zijn erop gericht de kwaliteit van leesbevorderingsprogramma's te waarborgen. Het is daarom aan te bevelen deze normen, waar mogelijk, als uitgangspunt te nemen.

Van cultuur- naar onderwijsbegroting

Van oudsher worden bibliotheken gefinancierd vanuit de gemeentelijke cultuurbegroting, ook wanneer er volop wordt samengewerkt met het onderwijs. Daarom is het belangrijk om in gesprek met de gemeente te overleggen of de onderwijs-ondersteuning vanuit de bibliotheken niet ten laste van de onderwijsbegroting zou kunnen komen. Deze verschuiving komt tegemoet aan het idee, dat ook door veel wethouders wordt omarmd, dat de Bibliotheek een belangrijke rol vervult als het gaat om de taalontwikkeling van kinderen en jongeren.

Verdeling kosten tussen samenwerkingspartners

Wanneer er inzicht is in de totale kosten van een programma, dient zich de vraag aan hoe deze kosten moeten worden verdeeld over de Bibliotheek en de samenwerkingspartners. Welke bijdrage van een samenwerkingspartner wordt gevraagd, verschilt per Bibliotheek en per programma. Hier zijn geen vaste bedragen aan gekoppeld. Voor BoekStart en de Bibliotheek op school primair onderwijs geldt in veel gevallen dat de hoogte van de bijdrage van de verschillende partijen wordt besproken met de gemeente. Ook bij de Bibliotheek op school in het voortgezet onderwijs en het mbo speelt de gemeente steeds vaker een rol.

Financiering de Bibliotheek op school en BoekStart

Hoeveel de partners financieel bijdragen, hangt niet alleen af van de inhoud van de dienstverlening, maar bijvoorbeeld ook van de financiële ondersteuning die een gemeente kan bieden en eventuele extra bijdragen vanuit een subsidie of andere bron.

Hoewel de verschillende leesbevorderingsprogramma's geen vaste bedragen per partner voorschrijven is er, na veel met deze programma's te hebben gewerkt, wel een beeld ontstaan van de gebruikelijke verdeling: de Bibliotheek neemt vaak het overgrote deel van de kosten op zich. Wanneer zowel de Bibliotheek als de leesbevorderingspartner (school, kinderdagverblijf, etc.) een vergelijkbaar bedrag investeert, vormt dit een sterkere basis voor een goede en duurzame leesbevorderingsaanpak. Een evenwichtige verdeling van kosten is daarom een aanbeveling voor alle leesbevorderingsprogramma's.

Aandachtspunten in gesprek met partners

Om de financiering van een programma en de verdeling van de kosten tussen de partners uit te kunnen werken, moet een aantal zaken aan de orde komen in het gesprek met de school of andere betrokken instelling. De vragen hieronder zijn niet uitputtend, maar geven aan waar zoal over moet worden gesproken.

• Welke bouwstenen worden onderdeel van de samenwerking?

Bij de aanpak van de Bibliotheek op school en BoekStart is samenwerking noodzakelijk bij de bouwstenen Netwerk & Beleid, Expertise, Leesomgeving & Collectie, Activiteiten en Monitor. Deze bouwstenen geven de randvoorwaarden voor de invulling van de andere bouwstenen. Of en hoe de andere bouwstenen gezamenlijk worden uitgevoerd, is een van de eerste punten die de Bibliotheek en de partner moeten bespreken.

• Wat is de kwantitatieve en kwalitatieve staat van de aanwezige boekencollectie?

Het antwoord op deze vraag bepaalt de mate waarin de collectie moet worden aangevuld om op het normniveau te komen.

• Beschikt de school of instelling over een jaarlijks budget voor aanvulling en vervanging van de collectie?

Het budget dat een (onderwijs)instelling al heeft, moet vanzelfsprekend als last voor de school of instelling meegenomen worden in de verdeling van de kosten tussen de (onderwijs)instelling en de Bibliotheek.

• Is er een activiteitenbudget voor de uitvoering van programma's?

In de verdeling van kosten tussen de (onderwijs)instelling en de Bibliotheek moet ook dit budget als last voor de (onderwijs)instelling worden meegenomen. Dat geldt ook voor eventuele budgetten voor deelname aan leesbevorderingscampagnes en het inzetten van de auteur als leesbevorderaar.

• Wat gebeurt er met lopende of nieuwe abonnementen?

In de exploitatiemodellen kan worden aangegeven dat er is er sprake is van een instellingsabonnement voor bijvoorbeeld wisselcollecties, themacollecties en/of klassikaal lenen. Meestal ontvangt de (onderwijs)instelling hier een rekening voor van de Bibliotheek. Het is echter ook mogelijk dat de Bibliotheek ervoor kiest deze kosten voor eigen rekening te nemen.

• Hoe staat het met het meubilair voor de leesomgeving?

In de diverse exploitatiemodellen kunnen de werkelijke kosten voor het aanschaffen van meubilair worden ingevuld. Er wordt op dit punt dus niet meer met een normbedrag gewerkt. Als de Bibliotheek dit meubilair aanschaf voor de (onderwijs)instelling worden de kosten direct het jaar van aanschaf in rekening gebracht aan de (onderwijs)instelling. De (onderwijs)instelling is na betaling eigenaar van het meubilair. Er wordt niet meer gewerkt met jaarlijkse afschrijvingen. Als een (onderwijs)instelling al meubilair heeft staan, komt deze kostenpost te vervallen.

• In welke mate rekent de Bibliotheek haar inzet als reguliere formatie?

De in te zetten formatie vanuit de Bibliotheek is over het algemeen een forse kostenpost in de

Financiering de Bibliotheek op school en BoekStart

samenwerking met een school of andere instelling. In de exploitatiemodellen is bijvoorbeeld rekening gehouden met de inzet van een leesconsulent/onderwijsspecialist voor het invullen van de Monitor, het opstellen van het (voor)lees- en mediaplan, de scholing van leerkrachten of andere professionals, en hun begeleiding gedurende de opstartfase en daarna. Een gerichte inzet van drie tot vier uur per week van een leesconsulent is een goede basis om te komen tot mooie resultaten. Idealiter worden de kosten voor de inzet van deze leesconsulent gelijk verdeeld tussen de (onderwijs)instelling en de Bibliotheek, maar het is ook mogelijk een andere verdeling aan te houden.

• Gebeurt het uitlenen van de collectie in eigen beheer?

Als er sprake is van het uitlenen van boeken uit de collectie, komt de vraag naar voren welke apparatuur de (onderwijs)instelling heeft om uit te kunnen lenen met een automatiseringssysteem. De leverancier van het automatiseringssysteem brengt jaarlijks licentiekosten in rekening. Een (onderwijs)instelling kan er ook voor kiezen de ICT-voorziening door de Bibliotheek te laten verzorgen. De Bibliotheek moet beslissen of de kosten voor het uitleenproces voor eigen rekening komen of voor rekening van de (onderwijs)instelling. De werkelijke kosten voor de aanschaf van apparatuur door de Bibliotheek worden meteen in rekening gebracht bij de (onderwijs)instelling. Er wordt niet meer gewerkt met jaarlijkse afschrijvingen. De licentiekosten zijn jaarlijks terugkerende kosten.

• Wie betaalt wat bij klassikaal lenen?

Soms is er bij scholen of instellingen sprake van een combinatie van een eigen collectie en klassikaal lenen bij de Bibliotheek. In deze situatie speelt de vraag of de Bibliotheek voor het klassikaal lenen op basis van een instellingsabonnement kosten in rekening brengt.

• Moet er rekening worden gehouden met leenrecht?

De onderwijsvrijstelling in het leenrecht voor scholen is sinds 2022 vervallen. Het ministerie van OCW draagt de kosten voor de leenrechtvergoe-

ding. Voor de bibliotheek betekent dit dat er geen leenrecht hoeft te worden afgedragen over deze uitleningen. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat leerlingen de boeken ook mee naar huis kunnen nemen om daar (verder) te lezen. Daarnaast verwacht het ministerie dat uitleningen worden geregistreerd, zodat Stichting Leenrecht op basis van steekproeven kan bepalen hoe de leenrechtgelden verdeeld moeten worden.

Uit bovenstaande vraagstukken wordt duidelijk dat de Bibliotheek op veel punten een keuze moet maken over welke kosten zij voor eigen rekening neemt en welke kosten bij de samenwerkingspartner komen te liggen. Het is van belang dat de Bibliotheek voorafgaand aan het gesprek met de (onderwijs)instelling haar eigen uitgangspunten bepaalt. In gesprek met de partner kan vervolgens worden overlegd wat de beste verdeling is en kunnen hierover afspraken worden gemaakt. Afhankelijk van het beleid van de Bibliotheek en de mogelijkheden die de samenwerkingspartner heeft, kunnen grote verdelingsverschillen optreden tussen bibliotheken. Zoals hierboven al genoemd, is het aan te bevelen om tot een evenwichtige kostenverdeling te komen tussen de Bibliotheek en haar partner.

Ombuiging bibliotheekbegroting

De exploitatiemodellen maken zichtbaar welke kosten gemoeid zijn met de programma's de Bibliotheek op school en BoekStart. Naast de vraag hoe deze kosten moeten worden verdeeld tussen de Bibliotheek en haar partners, dient zich ook de vraag aan welke financiële middelen van de Bibliotheek voor deze leesbevorderingsprogramma's ingezet kunnen worden en welke middelen beschikbaar blijven voor de dienstverlening aan het publiek in de bibliotheekvestigingen zelf. Om dienstverlening in het kader van de Bibliotheek op school en BoekStart mogelijk te maken moet substantiële ruimte in de bibliotheekbegroting worden gezocht. Dit vraagt ook om een kritische blik op de eventueel bestaande samenwerking met partners zoals het onderwijs. Welke onderdelen hiervan passen binnen de nieuwe aanpak, al dan niet met een kleine aanpassing, en van welke dienstverlening neemt de Bibliotheek afscheid?

Financiering de Bibliotheek op school en BoekStart

Gebruik en vindplaats exploitatiemodellen

De exploitatiemodellen worden intern door bibliotheken gebruikt, maar de inzichten die ze geven kunnen worden gedeeld met de andere betrokken partijen. De exploitatiemodellen bieden de mogelijkheid om op basis van de ingevulde gegevens een offerte te maken die kan worden gedeeld met de school of andere instelling waarmee wordt samengewerkt.

Er bestaan exploitatiemodellen voor:

- De Bibliotheek *op school* primair onderwijs
- De Bibliotheek *op school* voortgezet onderwijs
- De Bibliotheek *op school* middelbaar beroeps-
onderwijs
- BoekStart in de kinderopvang
- BoekStartcoach

Naast de exploitatiemodellen zijn er toelichtingen op al deze exploitatiemodellen ontwikkeld. Zowel de exploitatiemodellen als de toelichtingen zijn te vinden in de toolkit op de website van [de Bibliotheek op school](#) en [BoekStart](#). Voor de exploitatiemodellen is een wachtwoord nodig dat je van de POI-coördinator kunt krijgen. De exploitatiemodellen worden regelmatig geactualiseerd. Gebruik daarom altijd de laatste versie van de website van de Bibliotheek *op school* of BoekStart.

Colofon

© Stichting Lezen (2024). Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek *op school* (Stichting Lezen/KB, nationale bibliotheek).
Tekst: Adriaan Langendonk en Marleen Wijnen
Redactie: Hermien Lankhorst
Vormgeving: Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof